

Thema 2

Overzicht van de KiVa-doelen

Overzicht van bijhorende oefeningen

38

Thema 2

A. De groep

- Kinderen weten wat een groep is
- Kinderen kennen de groep(en) waartoe zij behoren
- Kinderen kennen de kenmerken van een prettige groep

Wat is een groep?

Van welke groepen maak jij deel uit?

Hetzelfde-verschillend

Een prettige groep

Bij welke groep zou jij graag horen?

Afbeeldingen verzamelen

Waar ben jij fan van?

Een naam en logo voor de groep

B. Groepsdruk

- Kinderen weten wat groepsdruk is
- Kinderen weten dat het soms moeilijk is om groepsdruk te weerstaan

Vera en de film

Hoe krijgt de groep dat voor elkaar?

De groepsdrukmeter

Wanneer heb je onder groepsdruk wel eens iets gedaan wat je niet wilde?

Het 'ren je rot' spel

Script over groepsdruk

Wat is het beste script?

Wie gaat de film echt maken?

C. Rollen

- Kinderen kennen de verschillende rollen in een groep
- Kinderen kennen positieve en negatieve kanten van verschillende rollen

- *Afgesproken en vanzelf ontstane rollen*
- *Positieve en negatieve kanten van de verschillende rollen*
- *Onze klas: hand op de schouder*
- *Van wie ben jij fan?*
- *Vergelijk je idolen: wat is hun rol?*
- *Wat wil je later worden?*
- *Verzin een dier dat past bij de verschillende rollen in jouw groep*

D. KiVa-regel

- Kinderen weten wat een groep prettig maakt
- Kinderen dragen bij aan een fijne groep

- *Opschrijven van de KiVa-regel en voornemens*
- *Bedenk een situatie en speel deze na*
- *Wat kan je tegen iemand zeggen die de KiVa-regels vergeet?*
- *Wat ga jij de komende tijd doen?*

E. Verdieping

- Kinderen weten hoe zij hun groep prettig houden

- *Je eigen voornemens: wat is gelukt?*
- *Bespreek wat gelukt is en wat nog aandacht vraagt*
- *Symbolen voor spelregels groeps gesprek*
- *Het groepslogboek bijhouden*
- *Kringgesprek: reflectie op KiVa*

KiVa-regel bij dit thema:

We maken er samen een fijne groep van

Om niet te vergeten:

- Bij dit thema hoort de groepsdrukmeter. Kopieer deze voor de leerlingen:
- Op het KiVa-intranet zijn de PowerPoint presentaties te vinden die horen bij dit thema (www.kivaschool.nl -> inloggen -> intranet)

In de groep

A. De groep

De leerlingen zitten in een kring, zodat iedereen elkaar kan zien.

Wat is een groep?

Er is sprake van een groep wanneer er meer dan twee mensen samen zijn:

- die met een bepaald gemeenschappelijk doel zijn samengekomen en
- waarvan de leden elkaar kennen.

Een schoolklas is een groep. Een klas kan verschillende subgroepen bevatten:

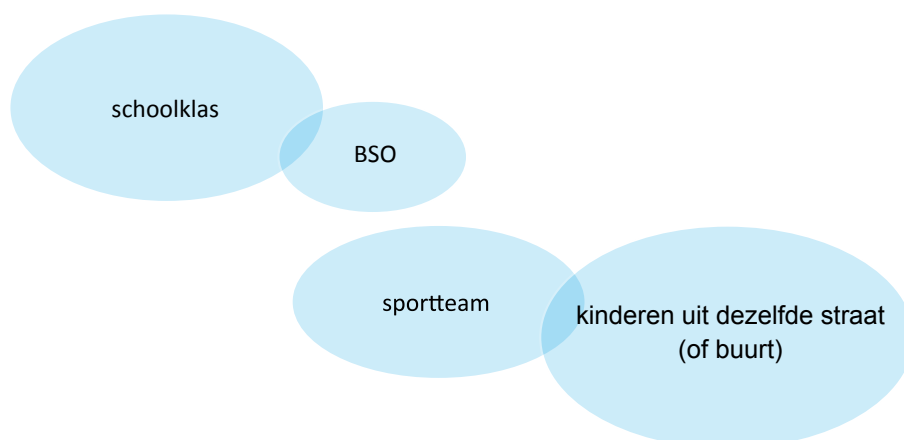
- alle meisjes in de klas
- alle jongens in de klas
- vriendenclubjes

Van welke groepen maak jij deel uit?

Bespreek in de klas de verschillende groepen waarvan leerlingen deel uitmaken.

Teken in je schrift een cirkel voor elke groep waar je deel van uitmaakt. Is de groep groot, dan maak je een grote cirkel. Is de groep klein dan maak je een kleine cirkel. In het midden van de cirkel schrijf je om welke groep het gaat. Je kunt de tekening ook zo maken dat bepaalde groepen elkaar overlappen; dat houdt in dat ze voor een deel dezelfde groepsleden hebben.

Hetzelfde – verschillend

Hoewel er veel dingen zijn die de leden van een groep met elkaar gemeen hebben, is ieder groepslid uniek. Laten we eens kijken in welke opzichten we hetzelfde zijn en in welke opzichten we van elkaar verschillen.

Iedereen vertelt zometeen één voor één iets over zichzelf (hierbij kunnen we gewoon de rij langs gaan of degene die als eerst iets weet mag beginnen). Wanneer je aan de beurt bent, ga je staan en vertel je hardop iets over jezelf. Alle klasgenoten die dezelfde eigenschap hebben of hetzelfde doen als degene die aan het woord is, gaan ook staan. Zo kan er bijvoorbeeld iemand zijn die opstaat en zegt: “Ik heb een hond.” Alle kinderen die ook een hond hebben gaan dan ook staan. Hierna gaat iedereen weer zitten. Vervolgens staat er iemand op die zegt: “Ik heb rood haar.” Iedereen met rood haar gaat dan ook staan. Een derde komt met de opmerking: “Ik ben altijd heel verlegen en stil als er andere mensen bij zijn” en iedereen die zichzelf daarin herkent, gaat staan.

De leerkracht kan eventueel zelf beginnen met de oefening en vervolgens de leerlingen aanmoedigen verder te gaan. De kinderen kunnen zelf bepalen hoe persoonlijk de dingen zijn die ze over zichzelf vertellen. De oefening is ook een leuke manier om nieuwe dingen over elkaar te weten te komen en om je klasgenoten beter te leren kennen.

Wat leren we door deze oefening? Als het goed is, merken we door deze oefening dat er veel dingen zijn die we delen met anderen, maar dat er ook verschillen zijn.

Een prettige groep

Maak je deel uit – of heb je deel uitgemaakt – van een groep waarin je het naar je zin had? Wat was de reden dat je het prettig vindt of vond in die groep? En: heb je wel eens deel uitgemaakt van een groep waarin je je niet zo prettig voelde? Wat was de reden dat die groep je niet beviel?

In een groep die goed functioneert:

- houden de groepsleden zich bezig met datgene waarvoor de groep is samengekomen (bijvoorbeeld: op school betekent dat om te leren);
- worden alle groepsleden met respect behandeld;
- wordt met iedereen rekening gehouden;
- wordt anders-zijn geaccepteerd.

Ieder groepslid heeft invloed op de sfeer binnen de groep. In een groep die goed functioneert, durft iedereen zichzelf te zijn en gedachten en gevoelens met anderen te delen. Ieder groepslid heeft het naar zijn zin. Dat kan alleen als je het gevoel hebt dat je wordt gerespecteerd.

Bij **welke groep** zou jij graag horen? Denk er over na waarom jij hier graag bij wilt horen. Is het een prettige groep?

Verzamel afbeeldingen van favoriete sportteams of hobbygroepen.

Vergelijk met elkaar **waar jij fan van bent**.

Verzin een **naam en een logo** voor jouw groep.

B. Groepsdruk

Groepsdruk is dat je je soms anders gedraagt in een groep dan je eigenlijk zou willen.

Een voorbeeld: Vera en de film

Stel je de volgende situatie eens voor: Vera heeft op een avond een film gezien die ze echt super vond. Wanneer ze de volgende ochtend op school komt en bij haar vriendinnen gaat staan, zegt een van hen meteen op luide toon dat die film van gisteravond stom was. De anderen lijken het daarmee eens te zijn. Wat zegt Vera? Wat denkt ze? Waarom?

In dit soort situaties is het soms moeilijk je eigen mening te geven, omdat:

- je niet wilt laten merken dat je er anders over denkt dan de anderen,
- je aan je eigen mening gaat twijfelen: de anderen hebben vast gelijk, ik zie het verkeerd.

In een groep voel je je vaak onzekerder dan wanneer je met zijn tweeën bent. Groepsdruk wil zeggen dat de aanwezigheid van anderen ervoor zorgt dat je je op een andere manier gedraagt dan je zou willen.

Hoe krijgt de groep dat voor elkaar?

De leerlingen worden in kleine groepjes ingedeeld. Ieder groepje krijgt een lijst waarop manieren staan om een ander dingen te laten doen die hij of zij eigenlijk niet wil (iets stelen in een winkel, langer buiten blijven dan afgesproken, vervelend doen tijdens de les). De leerlingen denken na over de vraag op welke manier en met welke woorden zij zich gedwongen zouden voelen om aan dergelijke dingen mee te doen. De leerkracht kan beginnen met een aantal voorbeelden:

- Buitengesloten worden – “Als je nu al naar huis gaat, mag je morgen niet meer met ons meedoen...”
- Lichamelijke bedreigingen – “Als ik je voetbal niet mag lenen, geef ik je een trap...”
- Je wordt aangesproken op aan welke kant je staat: – “Ben je eigenlijk wel een vriend van ons...? Kies je voor ons...?”
- Er wordt gesuggereerd dat je een lafaard bent: – “Wat is er, durf je soms niet?”
- Je wordt aangesproken op je wens om er bij te horen – “Iedereen vindt je stom als je geen mooie kleren aan hebt...”

Vaak zijn de manieren om iemand onder druk te zetten niet zo direct als hierboven beschreven, maar zijn ze wat indirecter. In zulke gevallen wordt op een heel subtiele manier duidelijk gemaakt dat je maar beter met de rest kunt meedoen.

Een van de belangrijkste oorzaken waardoor kinderen toegeven aan groepsdruk, is de angst om uit de groep gezet te worden en vriendschappen kwijt te raken. Om die reden willen de meeste kinderen niet anders zijn dan anderen; het is beter net zo te zijn als iedereen.

De groepsdrukmeter

Wanneer de groepjes voorbeelden hebben bedacht van manieren waarop groepsdruk wordt uitgeoefend, krijgt elk kind een drukmeter. Daarmee kunnen ze aangeven hoe groot de druk in uiteenlopende situaties is om je te gedragen zoals anderen dat willen. Bespreek in welke situaties het de meeste moeite kost de druk van de groep te weerstaan en waarom.

44

Thema 2

De schaal van de drukmeter loopt van 1 – 10.

Dat kan dan bijvoorbeeld betekenen:

1 – dat stoort me absoluut niet, ik doe gewoon wat ik wil.
10 – daar kan ik echt niet tegen, ik doe wat de groep wil.

- **Buitengesloten worden**
(“Als je nu al naar huis gaat, mag je morgen niet meer met ons meedoen...”)
- **Lichamelijke bedreigingen**
(“Als ik je voetbal niet mag lenen, geef ik je een trap...”)
- **Het verlangen om bij de groep te horen:**
(“Ben je eigenlijk wel een vriend van ons...? Kies je voor ons...?”)
- **Je moed of lafheid**
(“Wat is er, durf je soms niet?”)
- **Populariteit of je positie binnen de groep**
(“Iedereen vindt je stom als je geen mooie kleren aan hebt...”)

Wanneer heb je onder **groepsdruk** van anderen wel eens iets gedaan, wat je eigenlijk niet wilde?

Ren je rot ...

Het doel van deze oefening is dat leerlingen leren dat ze soms door anderen worden beïnvloed. Maak ter voorbereiding twee vakken op de grond: één met JA en één met NEE. Aan het begin van de oefening staat de hele groep buiten de vakken op een neutrale plek. Dan begint het ren je rot spel:

- Stel steeds één vraag tegelijk en geef 5 seconden bedenktijd
- Na 5 seconden rent elke leerling naar het vak van zijn of haar keuze
- Het juiste antwoord wordt gegeven en besproken
- Iedereen gaat terug naar de neutrale plek
- Stel de volgende vraag

Hieronder staan een aantal voorbeeldvragen die je kunt gebruiken. Maak ook zelf een aantal vragen over feiten, voorkeuren of meningen.

Feiten:

- Water zet uit als het bevroert
- Spijkergoed is de meest gedragen kleding van Nederlandse kinderen
- Articuleren is een ander woord voor duidelijk spreken

Voorkeuren of meningen:

- Italië is een fijn vakantieland
- De grote gele M maakt de lekkerste hamburgers
- Spijkerkleding is de mooiste kleding
- Roddelen is schadelijk
- Ik vind pesten stom
- Iedere klasgenoot verdient respect

Nagesprek:

Wanneer is het lastig om alleen (of met enkele leerlingen) in een vak te staan? Heeft de meerderheid altijd gelijk? Waarover kan je van mening verschillen: over een feit of over een mening?

Maak een **script voor een film** van jouw klas over groepsdruk.

Hoe ziet het **beste script** er uit?

En **wie gaat de film echt maken?**

C. Rollen

Afgesproken en vanzelf ontstane rollen

Mensen hebben verschillende rollen in verschillende groepen:

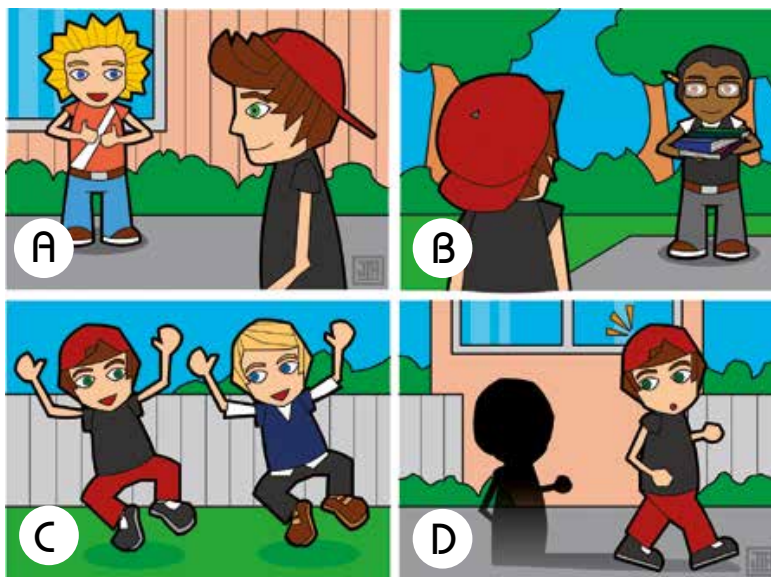
- In een voetbalploeg is iemand aanvaller, verdediger of keeper.
- In een band kan iemand gitarist, drummer of zanger zijn.
- In een klaslokaal is iemand de leerkracht en zijn de anderen leerlingen.

Bij elke rol horen verwachtingen over gedrag, taken en verantwoordelijkheden. Sommige rollen zijn bepaald met afspraken: formele rollen. Van de aanvallende spelers in een voetbalteam wordt bijvoorbeeld verwacht dat ze bij het doel van de tegenstander proberen te komen en een doelpunt maken, terwijl van de verdedigers wordt verwacht dat ze vooral op de eigen helft van het veld blijven. Van de doelman wordt verwacht dat hij in het doel blijft en de ballen tegenhoudt.

Naast afgesproken (formele) rollen zijn er in groepen ook rollen waar geen afspraken over zijn gemaakt (informele rollen). Deze zijn in de loop der tijd vanzelf ontstaan. Soms heb je misschien niet door wat voor rol jij binnen een groep speelt, maar gedraag je je er, zonder het zelf te beseffen, wel naar. In een schoolklas kan er sprake zijn van dit soort informele rollen. Welke rollen zouden dat kunnen zijn?

We gaan samen een lijst maken van de verschillende informele rollen die leerlingen in een schoolklas kunnen vervullen. Deze lijst wordt op het bord genoteerd.

[De grappenmaker, de allemansvriend, de teruggetrokkene, de boekenwurm, de leider, de na-aper, de meeloper...]

- A) de allemansvriend
- B) de boekenwurm
- C) de na-aper
- D) de meeloper

Wanneer iemand zich gedraagt op de manier die bij een rol hoort, beantwoordt hij of zij aan de verwachtingen van de anderen. Als iemand zich ineens anders gedraagt dan je zou verwachten (als de grappenmaker bijvoorbeeld ineens heel stil is), kan het zijn dat de groepsleden helemaal verbaasd zijn – en in sommige gevallen zelfs negatief reageren.

De zondebok

De rol die iemand vervult, ontstaat niet alleen door zijn/haar persoonlijke eigenschappen; ook de eigenschappen van de groep als geheel zijn daarop van invloed. Om die reden kan iemand in verschillende groepen een andere rol hebben.

Positieve en negatieve kanten van de verschillende rollen

We gaan discussiëren. We bespreken de voorbeelden van informele rollen op school die in de vorige opdracht op het bord zijn geschreven. Welke positieve en negatieve kanten zitten er aan de verschillende rollen, bijvoorbeeld aan de rol van grappenmaker?

Onze klas: hand op de schouder

We nemen onze klas onder de loep: wat voor soort groep vormen wij, en wat voor mensen zijn wij binnen die groep? Hoe zien we elkaar, en welke verwachtingen hebben we van elkaar?

We gaan eerst oefenen en willen er voor zorgen dat iedereen een paar keer een hand op de schouder heeft gehad voordat we met de echte oefening beginnen. Loop allemaal door elkaar door de klas en leg een hand op de schouder van de leerling die het dichtstbij staat. [Doe deze oefening twee keer.](#)

We gaan allemaal staan en zoeken een plek waar we ruimte om ons heen hebben. Vraag de leerlingen om een hand op de schouder van de persoon te leggen waarvan zij denken dat die je:

- niet zo goed kent;
- aan het lachen kan maken wanneer je je verveelt;
- kan helpen bij moeilijke opdrachten;
- kan leren rustig en stil te zijn;
- kan opbeuren wanneer je een probleem hebt;
- kan helpen bij het vormen van een groep waarin iedereen zich prettig en veilig voelt.

De leerlingen moeten denken aan een persoon die dit zou kunnen, ook al heeft die persoon dit misschien nog niet eerder voor hen gedaan.

Als leerkrachten hun groep goed kennen, kunnen zij zelf nadenken over de criteria op basis waarvan deze keuzes worden gemaakt. Probeer bij het opstellen van die criteria eerder de toekomstige situatie als uitgangspunt te nemen dan de vroegere of huidige situatie, en wel zodanig dat ook aan stillere en minder zichtbare leerlingen een belangrijke rol wordt toegekend. Verder is het belangrijk ervoor te zorgen dat alle leerlingen tenminste één keer een hand op hun schouder krijgen. Op die manier krijgt iedereen het gevoel dat ze dankzij hun eigen unieke eigenschappen een belangrijk lid van de groep zijn.

Van wie ben jij fan, van wie heb jij een poster op je kamer hangen?

Vergelijk de idolen: zijn het allemansvrienden, boekenwurmen, na-apers of meelopers? Of hebben ze een andere rol?

Wat wil jij later worden en welke rol hoort daar bij? Past dat bij jou?

Verzin een dier dat past bij de verschillende rollen in jouw groep.

D. KiVa-regel

Tot slot wordt op basis van dit tweede KiVa-thema weer een regel opgesteld:

Naar aanleiding van dit thema wordt de tweede regel van het KiVa-contract:

2. We maken er samen een fijne groep van.

Bedenk een situatie waarin iemand niet z'n best doet om het prettig te maken in de groep.

Speel deze situatie na en vraag de groep wat die persoon moet doen om het prettig te maken.

Wat zou je tegen iemand kunnen zeggen die de KiVa-regels vergeet? Denk hierbij aan respectvol gedrag (thema 1) en het gebruiken van ik-taal (thema 3).

Schrijf op wat jij de komende tijd gaat doen om het prettig te maken in de groep.

E. Verdieping

Lees je eigen voornemens en schrijf op wat gelukt is. Bespreek in de groep wat gelukt is en waar jullie nog aan moeten werken.

Maak symbolen die passen bij de spelregels van het groeps gesprek (zie deel 3 van de handleiding). Hang ze op in de klas. Zo weet iedereen altijd de vier spelregels van het groeps gesprek.

Het groepslogboek (zie thema 1) wordt wekelijks door twee kinderen bijgehouden. In het logboek kan de sfeer in de groep bijgehouden worden: wat ging er goed? Wat moet er veranderen? Waaraan gaan we werken? Hierin wordt ook verslag gedaan van het wekelijkse groeps gesprek.

Kringgesprek: Wat doe jij om er een fijne groep van te maken?

Iedereen wordt in de komende periode (ook buiten de KiVa-les om) een keer gevraagd om te vertellen op welke manieren zij - heel duidelijk of juist minder opvallend – hun best doen om er een fijne groep van te maken. Hebben de leerlingen aan de KiVa-regel gedacht?